

INHOUD

Liza 7

Lijst van noten 231

Verantwoording 239

‘Een zachte peer.’ Nawoord van de vertaler 241

Een zonnige lentedag neigde naar de avond, kleine rozige wolkjes stonden hoog aan de heldere hemel en het leek of zij niet voorbijdreven, maar oplosten in de azuren diepte.

Voor het geopende raam van een fraai huis in een van de buitenste straten van de gouvernementsstad O. (het was in 1842) zaten twee vrouwen: een van een jaar of vijftig, de andere al een oude vrouw van zeventig.

De eerste heette Marja Dmitrijevna Kalitina. Haar man, een voormalig officier van justitie, in zijn tijd een bekend ondernemer — voortvarend en vastberaden, driftig en koppig — was een jaar of tien geleden gestorven. Hij had een fatsoenlijke opvoeding genoten en gestudeerd, maar had, in armoede geboren, al vroeg de noodzaak beseft om vooruit te komen en geld te verdienen. Marja Dmitrijevna was uit liefde met hem getrouwd; hij zag er goed uit, was intelligent en, als hij het wilde, zeer beminnelijk. Marja Dmitrijevna (geboren Pestova) had al als kind haar ouders verloren, had enkele jaren op kostschool in Moskou gezeten en was, toen ze vandaar terugkwam, op vijftig werst van O. gaan wonen op het familielandgoed Pokrovskoje, samen met een tante en een oudere broer. Die broer verhuisde al snel naar Petersburg om er in overheidsdienst te gaan; hij voorzag zijn zuster en tante van een bijzonder karige toelage, totdat een plotselinge dood een einde maakte aan zijn carrière. Marja Dmitrijevna erfde Pokrovskoje, maar bleef er niet lang wonen; in het tweede jaar van haar huwelijk met Kalitin, die in een paar dagen haar

hart had weten te veroveren, werd Pokrovskoje verruild voor een ander landgoed, dat veel meer opbracht maar lelijk was en geen landhuis had, en in diezelfde tijd kocht Kalitin een huis in O. dat hij samen met zijn vrouw voorgoed betrok. Bij het huis bevond zich een grote tuin, die aan de ene kant uitkwam op het open veld buiten de stad. Dus, besloot Kalitin, die een grondige afkeer had van landelijke rust, had het geen zin om steeds weer naar buiten te trekken.

Marja Dmitrijevna betreurde nog vaak het verlies van haar lieflijke Pokrovskoje met zijn vrolijke beekje, zijn uitgestrekte weilanden en groene bosschages, maar ze sprak haar man in niets tegen en koesterde een diep ontzag voor zijn verstand en kennis van zaken. Toen hij na vijftien jaar huwelijk stierf met achterlating van een zoon en twee dochters, was Marja Dmitrijevna al zo gewend aan haar huis en het stadsleven dat ze zelf niet meer weg wilde uit O.

Marja Dmitrijevna stond in haar jeugd bekend als een aantrekkelijke blondine; en ook op haar vijftigste bezat haar gezicht nog steeds een zekere charme, hoewel het wat dikker en vormelozer was geworden. Ze was eerder gevoelig dan goedhartig en behield tot op rijpe leeftijd haar kostschoolmeisjesmanieren; ze verwende zichzelf, raakte snel geïrriteerd en hilde zelfs wanneer er aan haar gewoontes werd getornd; maar ze was bijzonder aardig en vriendelijk wanneer al haar wensen vervuld werden en niemand haar tegensprak. Haar huis behoorde tot de aangenaamste in de stad. Haar vermogen, niet zozeer geërfd als wel door haar echtgenoot verworven, was aanzienlijk. Haar beide dochters woonden bij haar en haar zoon werd grootgebracht op een van de beste rijkscolleges van Sint-Petersburg.

De oude vrouw die met Marja Dmitrijevna aan het raam zat, was diezelfde tante, een zuster van haar vader, met wie ze ooit een paar eenzame jaren op Pokrovskoje had doorgebracht. Haar naam was Marfa Timofejevna Pestova. Ze ging

door voor een excentrieke dame, had een onafhankelijke aard, zei iedereen recht in zijn gezicht de waarheid, en hoewel haar middelen bijzonder beperkt waren, gedroeg ze zich alsof ze beschikte over duizenden. Ze kon wijlen Kalitin niet uitstaan en zodra haar nicht met hem was getrouwd, vertrok ze naar haar dorpje, waar ze tien volle jaren bij een boer in een houten huisje zonder schoorsteen woonde. Marja Dmitrijevna was een beetje bang voor haar. De kleine Marfa Timofejevna met haar spitse neus had zelfs op haar oude dag nog zwart haar en een scherpe blik, ze liep kwiek en rechtop en sprak snel en gearticuleerd met een hoog, helder stemmetje. Ze droeg altijd een wit mutsje en een wit vest.

‘Wat heb je?’ vroeg ze plotseling aan Marja Dmitrijevna. ‘Wat zucht je toch?’

‘Zomaar,’ zei deze. ‘Wat een prachtige wolken!’

‘Heb je medelijden met ze of zo?’

Marja Dmitrijevna gaf geen antwoord.

‘Waar blijft Gedeonovski nou?’ zei Marfa Timofejevna, handig met haar pennen bewegend (ze was een grote wollen sjaal aan het breien). ‘Hij zou samen met jou zuchten — hij zou ons iets voor kunnen liegen.’

‘Wat spreekt u toch altijd streng over hem! Sergej Petrovitsj is een achtenswaardig man.’

‘Achtenswaardig!’ herhaalde de oude vrouw schamper.

‘En wat was hij wijlen mijn man toegedaan!’ zei Marja Dmitrijevna, ‘hij kan nog steeds niet zonder ontroering over hem spreken.’

‘Ja, nogal wiesde, die heeft hem uit de goot gehaald,’ mompelde Marfa Timofejevna, en de breipennen in haar handen gingen nog sneller op en neer.

‘Hij ziet eruit als zo’n brave man,’ begon ze opnieuw, ‘helemaal grijs, maar hij kan zijn mond niet opendoen of er komt een leugen of roddel uit. En dat is dan een staatsraad! Een echte popenzoon, hoor!’

‘Wie is er zonder zonde, tante? Die zwakheid heeft hij nu eenmaal. Sergej Petrovitsj heeft natuurlijk geen opleiding genoten en spreekt geen Frans, maar, wat u ook zegt, hij is een aangenaam persoon.’

‘Ja, hij likt altijd je hand. Hij spreekt geen Frans — ’t is me wat. Ik beheers dat Franse koeterwaals zelf nauwelijks. Het zou beter zijn als hij geen enkele taal sprak, dan zou hij ook niet liegen. Trouwens, als je over de duvel praat, daar is hij,’ ging Marfa Timofejevna, een blik op de straat werpend, verder. ‘Daar komt hij aanstappen, jouw aangename persoon. Wat een lange slungel, het lijkt wel een ooievaar.’

Marja Dmitrijevna fatsoeneerde haar lokken. Marfa Timofejevna keek haar spottend aan.

‘Lieve hemel, wat zie ik daar, toch geen grijs haar? Je moet die Palasjka van je er eens van langs geven. Waarom doet ze daar niks aan?’

‘Ach tante, u altijd met uw...’ mompelde Marja Dmitrijevna geërgerd, en ze trommelde met haar vingers op de arm van haar stoel.

‘Sergej Petrovitsj Gedeonovski!’ piepte een roodwangig knechtje, zijn hoofd om de deur stekend.

Er kwam een rijzige man binnen, in een nette getailleerde jas en een nogal korte pantalon, met grijze suède handschoenen en twee dassen, een zwarte bovenop en een witte daaronder. Alles aan hem ademde fatsoen en betamelijkheid, van zijn knappe gezicht en het aan de slapen gladgekamde haar tot aan zijn hak- en kraakloze laarzen. Hij maakte eerst een buiging voor de vrouw des huizes, daarna voor Marfa Timofejevna, trok langzaam zijn handschoenen uit en kuste Marja Dmitrijevna eerbiedig tweemaal de hand. Daarna ging hij zonder zich te haasten in een fauteuil zitten, wreef zijn vingertoppen tegen elkaar en vroeg glimlachend: ‘Hoe is het met Jelizaveta Michajlovna?’

‘Goed,’ antwoordde Marja Dmitrijevna, ‘ze is in de tuin.’

‘En Jelena Michajlovna?’

‘Lenotsjka is ook in de tuin. Is er nieuws?’

‘Welzeker, welzeker,’ antwoordde de gast, langzaam met zijn ogen knipperend en zijn lippen tuitend, ‘hm... er is nieuws, nou en of, u zult ervan opkijken: Lavretski, Fjodor Ivanytsj, is gearriveerd.’

‘Fedja!’ riep Marfa Timofejevna uit. ‘Maar dat verzin je toch, vadertje?’

‘Zeker niet, ik heb hem met eigen ogen gezien.’

‘Nou, dat is nog geen bewijs.’

‘Hij ziet er erg goed uit,’ vervolgde Gedeonovski, die deed alsof hij de opmerking van Marfa Timofejevna niet had gehoord, ‘hij is nog breder in de schouders geworden en heeft een gezonde kleur.’

‘Hij ziet er erg goed uit,’ herhaalde Marja Dmitrijevna langzaam. ‘Je zou anders niet denken dat hij enige reden heeft om er goed uit te zien.’

‘Zegt u dat wel, mevrouw,’ zei Gedeonovski, ‘als ik hem was, zou ik me nergens meer durven vertonen.’

‘Hoezo niet?’ onderbrak Marfa Timofejevna hem, ‘wat is dat voor onzin? De man is teruggekeerd naar zijn vaderland... waar moet hij anders blijven? Bovendien valt hem absoluut niets te verwijten.’

‘Als ik zo vrij mag zijn, mevrouw, de man valt altijd iets te verwijten als zijn vrouw zich misdraagt.’

‘Dat zeg je alleen omdat je zelf nooit getrouwd bent geweest, vadtje.’

Gedeonovski lachte als een boer die kiespijn heeft.

‘Als ik zo nieuwsgierig mag zijn,’ vroeg hij na een korte stilte, ‘voor wie is die prachtige sjaal bestemd?’

Marfa Timofejevna keek hem even aan.

‘Die is bestemd voor iemand,’ antwoordde ze, ‘die nooit roddelt, nergens omheen draait en geen leugens verkoopt, als er tenminste zo iemand bestaat. Fedja ken ik goed; het enige wat hem te verwijten valt, is dat hij zijn vrouw verwende. Nou goed, hij is getrouwd uit liefde, en van dat soort huwelijken komt nooit iets terecht,’ ging het oudje verder, terwijl ze een zijdelingse blik op Marja Dmitrijevna wierp en opstond. ‘En jij kunt nu je krachten beproeven op wie je maar wilt, desnoods op mij. Ik ga, ik zal je niet hinderen.’ En Marfa Timofejevna verwijderde zich.

‘Zo doet ze nou altijd,’ zei Marja Dmitrijevna, haar tante nakijkend, ‘altijd.’

‘Dat is de leeftijd! Daar doe je niets aan!’ merkte Gedeonovski op. ‘Ze had het daarnet over iemand die nergens omheen draait? Maar wie draait er tegenwoordig nu niet? Zo is onze tijd nu eenmaal. Een vriend van mij, een zeer achtenswaardig en hooggeplaatst man mag ik wel zeggen,

zei altijd: zelfs een kip, zei hij, benadert een graankorreltje tegenwoordig slinks, hij doet wat hij kan om er schuin op af te lopen. Maar wat u betreft, mevrouwtje, u hebt een waarlijk engelachtige natuur. Sta me toe uw sneeuwwitte handje te kussen.'

Marja Dmitrijevna glimlachte flauwtjes en reikte Gedeonovski haar poezelige hand met uitstekende pink. Hij drukte er zijn lippen op en zij schoof haar stoel naar hem toe, boog zich licht voorover en vroeg halffluid: 'Dus u hebt hem gezien? En is hij weer de oude: gezond en vrolijk?'

'Zeker,' antwoordde Gedeonovski fluisterend.

'Hebt u niet gehoord waar zijn vrouw nu is?'

'De laatste tijd was ze in Parijs, maar nu schijnt ze naar het Italiaanse rijk verhuisd te zijn.'

'Fedja's situatie is werkelijk verschrikkelijk. Ik begrijp niet hoe hij het uithoudt. Iedereen kan door het ongeluk getroffen worden, maar dat van hem was onderwerp van gesprek in heel Europa, kun je wel zeggen.'

Gedeonovski zuchtte.

'Zeker, zeker. Ze zeggen dat ze met artiesten en pianisten en met, zoals zij dat noemen, salonleeuwen en andere creaturen omgaat. Ze heeft alle schaamte verloren...'

'Het spijt me vreselijk voor hem,' zei Marja Dmitrijevna, 'hij is immers familie van me, zoals u weet, Sergej Petrovitsj: een achterneef.'

'Vanzelf, vanzelf, hoe zou ik niet alles weten wat uw familie aangaat? Natuurlijk.'

'Komt hij ons opzoeken, wat denkt u?'

'Dat zou me niet verbazen. Overigens zegt men dat hij naar zijn landgoed wil gaan.'

Marja Dmitrijevna sloeg de ogen ten hemel.

'Ach, Sergej Petrovitsj, Sergej Petrovitsj, als ik eraan denk hoe voorzichtig wij vrouwen moeten zijn.'

'De ene vrouw is de andere niet, Marja Dmitrijevna. Er

zijn er helaas die geen standvastig karakter hebben... Tja, en dan de jaren, en nog eens: als men niet van jongs af aan bepaalde regels krijgt bijgebracht.' Sergej Petrovitsj haalde een geruite blauwe zakdoek uit zijn zak en begon die open te vouwen. 'Zulke vrouwen zijn er natuurlijk.' Sergej Petrovitsj bracht een punt van de zakdoek beurtelings naar beide ogen. 'Maar over het algemeen gesproken, als je er goed over nadenkt, dat wil zeggen... Het is buitengewoon stoffig in de stad,' besloot hij.

'Maman, maman,' riep een snoezig meisje van een jaar of elf dat de kamer in kwam hollen, 'Vladimir Nikolajitsj komt er aan, te paard.'

Marja Dmitrijevna stond op; Sergej Petrovitsj stond ook op en boog. 'Jelena Michajlovna, mijn complimenten,' sprak hij en, na fatsoenshalve in een hoek te zijn gaan staan, begon hij zijn lange, rechte neus te snuiten.

'Wat heeft hij een prachtig paard!' ging het meisje verder. 'Hij was net bij het hek en zei tegen Liza en mij dat hij naar het bordes toe komt.'

Er klonk hoefgetrappel en een slanke ruiter op een mooie vos vertoonde zich en bleef voor het geopende raam staan.

‘Goedendag, Marja Dmitrijevna!’ riep de ruiter met een sonore en prettige stem. ‘Hoe bevalt mijn nieuwe aankoop u?’

Marja Dmitrijevna kwam naar het raam.

‘Goedendag, Woldemar! Ach, wat een prachtpaard. Van wie hebt u dat gekocht?’

‘Van de remonteofficier... Hij vroeg er wel een hoop geld voor, de schurk.’

‘Hoe heet-ie?’

‘Orlando... Ja, dat is een stomme naam; ik wil hem veranderen... Eh bien, eh bien, mon garçon... Wat is-ie toch druis-tig!’

Het paard snoof, trappelde en zwaaide met zijn schuimende bek.

‘Prenez garde, prenez garde,’ waarschuwde Marja Dmitrijevna.

‘Aai hem maar, Lenotsjka, je hoeft niet bang te zijn...’

Het meisje stak haar hand uit het raam, maar Orlando steigerde plotseling en sprong opzij. De ruiter bleef koelbloedig, drukte zijn knieën steviger in de flank van het paard, gaf het een pets met de zweep in zijn hals en bracht het ondanks zijn verzet opnieuw voor het raam.

‘Lenotsjka, aai hem maar,’ zei de ruiter, ‘ik hou hem wel in bedwang.’

Het meisje strekte opnieuw haar hand uit en beroerde schuchter de trillende neusvleugels van Orlando, die onop-houdelijk sidderde en op het bit kauwde.

‘Bravo!’ riep Marja Dmitrijevna, ‘maar nu moet u eens afstijgen en binnenkomen.’

De ruiter liet het paard behendig keren, gaf het de sporen en reed in een korte galop de straat door en het erf op. Even later kwam hij zwaaiend met zijn zweep vanuit de gangdeur de salon binnen; tegelijkertijd verscheen in de andere deuropening een lang, slank zwartharig meisje van een jaar of negentien: de oudste dochter van Marja Dmitrijevna, Liza.